

Република България
ИКОНОМИЧЕСКИ
И СОЦИАЛЕН СЪВЕТ

РЕЗОЛЮЦИЯ

на ИСС

относно

**Необходимост от механизъм за преодоляване на дисбаланса
на европейския пазар на електроенергия и постоянните
свръхвисоки цени в Югоизточна Европа**

(разработена по собствена инициатива)

София

март 2025 г.

В плана за дейността на Икономическия и социален съвет (ИСС) за първото полугодие на 2025 г. е включена за разработване по собствена инициатива Резолюция на ИСС относно Необходимост от механизъм за преодоляване на дисбаланса на европейския пазар на електроенергия и постоянните свръхвисоки цени в Югоизточна Европа.

Разработването на резолюцията бе определено на Председателския съвет с докладчици заместник-председателите на ИСС – Милена Ангелова от група I, Пламен Димитров от група II и Богомил Николов от група III и външни експерти Румен Радев, Антон Иванов и Теодора Пенева. Председателският съвет разработи и одобри проект на Резолюция на ИСС относно необходимост от механизъм за преодоляване на дисбаланса на европейския пазар на електроенергия и постоянните свръхвисоки цени в Югоизточна Европа, който внесе на заседание на Пленарна сесия.

На своята пленарна сесия, проведена на 24 март 2025 година, Икономическият и социален съвет прие настоящата резолюция.

1. Икономическият и социален съвет изразява безпокойство от продължаващия дисбаланс на европейския пазар на електроенергия и постоянните свръхвисоки цени в Югоизточна Европа. ИСС работи последователно в подкрепа на индустрията и домакинствата в България, анализирайки процесите на либерализация, системна и пазарна интеграция, в които страната ни участва, като изготви и прие редица актове.¹ ИСС припомня, че една от целите на изграждането на единен пазар на електроенергия в Европа е ограничаването на ценовите различия. Въпреки усилията за постигане на тази цел, все още виждаме значителни разлики в цените на регионално ниво. Това налага както разработването на общоевропейски механизми за компенсиране на съществените ценови отклонения с цел запазване и насърчаване на конкурентоспособността, така и въвеждането на допълнителни национални регулации за адекватна защита на вътрешните потребители.
2. Като отговорен изразител на интересите на българските социални партньори и организираното гражданско общество, ИСС подчертава негативните ефекти от съществуване на ценови дисбаланси на европейския пазар на електроенергия и продължителните периоди на свръхвисоки цени в Югоизточна Европа, свързани с:
 - 2.1. Увеличаване на инфлацията и разходите за производство;
 - 2.2. Влошаване на индустриалната конкурентоспособност и бизнес средата за развитие на вериги на доставки;
 - 2.3. Негативен отпечатък върху доходите на работещите;
 - 2.4. Увеличаване на домакинствата в уязвимо положение.
3. ИСС подкрепя изразените позиции на правителствено ниво през 2024 година от страна на България, Гърция и Румъния, включително за предложените конкретни стъпки² за премахване на бариерите пред свързаността между енергийните системи на държавите-членки в ЕС и създаване на постоянен механизъм за намеса, когато се

¹ Становище на тема: Стратегически документи в областта на енергетиката – гарантиране на балансираното развитие на мощностите и справедлив зелен преход, Становище на тема „Енергийна, водна и транспортна бедност – специфики при проявлението и мерки за преодоляването им“, Становище на тема: „Законодателната инициатива на ЕК „Подготвени за цел 55“ в българския контекст“, Анализ на тема „Свободният пазар на електроенергия: проблеми и предизвикателства, мерки за повишаване на енергийната ефективност и подкрепа за домакинствата“, Анализ на тема „Проблеми и предизвикателства пред свободния пазар на електроенергия. Причини за енергийната криза и мерки за преодоляването ѝ.“, Резолюция по Националния план за възстановяване и устойчивост (НПВУ) и Териториални планове за справедлив преход (ТПСП)

² <https://www.me.government.bg/news/ministar-malinov-investiciite-v-mreji-i-vzaimna-svarzanost-sa-klyuchat-za-reshavane-na-problema-s-visokite-energiini-ceni-v-regiona-3521.html?p=eyJwYWdlIjoxMn0=>

регистрират екстремни цени, поради ограничения трансграничен капацитет към Югоизточна Европа от останалата част на европейския енергиен пазар.

4. ИСС отчита реакцията на ЕК чрез изпращане на експерти за обсъждане на поставените въпроси през 2024, и подкрепя някои инициативи, като тези за намаляване на ефекта от тесните места в трансграничните коридори, мерки за таван на свръхпечалбите на електропроизводителите или подкрепа при създаване на енергийни общности. Същевременно ИСС обръща внимание, че повечето от направените предложения имат дългосрочен характер и нямат пряко влияние върху текущата ситуация, например:
 - 4.1. Мерки които изискват значителни инвестиции и период за реализация, като тези за въвеждане на интелигентни електромери;
 - 4.2. Въвеждане на сложна административна система за обосноваване на състоянието на регионална ценова криза;
 - 4.3. Предложения за разработване на нови пазарни продукти за преодоляване на ограниченията при пиковото потребление/производство;
 - 4.4. Подкрепа за отстраняване на препятствията пред нови капацитети за съхраняване на електрическа енергия;
 - 4.5. Пазарна интеграция на всички страни в региона.
5. ИСС посочва, че пазарните диспропорции в Югоизточна Европа не са единственият индикатор за провален електроенергиен пазар. В края на 2024 година критики към пазарната организация отправиха министрите на енергетиката на Норвегия и Швеция във връзка с дисбалансите, предизвикани в периоди на ниско производство от вятърните паркове в Германия, Дания и Обединеното Кралство, като поискаха преразглеждане на условията за обмен по трансграничните електропроводи, а и подчертавайки категорично необходимостта от защита на националните си потребители³.
6. ИСС взима под внимание усилията на ЕК за възстановяване на конкурентоспособността на европейската индустрия чрез предлаганите мерки в разработените документи след декември 2024 г., включително Сделка за чиста

³ <https://www.france24.com/en/live-news/20241220-sweden-sees-red-over-germany-s-energy-policy>

промишленост⁴ и План за действие за достъпна енергия⁵. Същевременно ИСС обръща внимание че:

6.1. Ефектът от предлаганите мерки ще се проявява в относително дълъг период, например създаването на Банка за декарбонизация на промишлеността, която има хоризонт от 10 години за набиране на обявените средства, както и планираното разработване на Европейския мрежови пакет от мерки, които в последствие ще адресират тесните места в междусистемните връзки.

6.2. Документите третираят основно енергоемките индустрии, които изискват спешна подкрепа за декарбонизация, електрифициране, справяне с високите разходи за енергия и сложните регулации, които вредят на тяхната конкурентоспособност, но слабо адресират проблемите на всички останали индустриални сектори.

7. ИСС подчертава че ценовите диспропорции в Югоизточна Европа имат устойчив характер, като за цялата 2024 разликата с Централна Европа достига 30%, а в отделни месеци надхвърля 50%⁶. Това състояние продължава и понастоящем, а войната в Украйна, както и разрушената ѝ енергийна инфраструктура, но и ограничените междусистемни връзка по границите на Унгария и Хърватия, са предпоставки дисбалансите да се проявяват още дълго време. Дисбалансите при ценовите нива на електрическата енергия се усилват и от зависимостта от цените на природния газ, както и от метеорологичните условия, които влияят на производството от вятърни, слънчеви и водни централи. Тези дисбаланси не могат да бъдат компенсирани само с технологични решения като батерии или управление на върховото потребление.

8. Индустриалните предприятия у нас въвеждат последователно най-добрите практики за енергийна ефективност и се възползват от възможностите за производство на електрическа енергия от ВЕИ за собствени нужди. Тези мерки не са достатъчни за противопоставяне на свръхвисоките цени поради специфичната структура на нашата икономика с висок дял на индустриалните сектори и нуждата от съпътстващи инвестиции за технологично обновяване. ИСС обръща внимание, че нашите предприятия от сферата на добивна, преработвателна и химическа индустрия

⁴ https://commission.europa.eu/document/download/9db1c5c8-9e82-467b-ab6a-905feeb4b6b0_en

⁵ <https://energy.ec.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52025DC0079&qid=1741780110418>

⁶ През юли 2024г. средномесечната цена на електроенергия в България, Румъния и Гърция бе с над 110% по-висока от тази в централноевропейските страни (напр. Германия, Австрия, Чехия). Още по-значими са разликите в сравнение с пазарното подобединение на скандинавските страни.

придобиват все по-високо значение за осигуряване на ресурсната независимост и веригата на добавена стойност на Европа и не трябва да се допуска влошаването на конкурентоспособността им поради непазарната ценова волатилност на ползваната електроенергия – нещо повече, подобни значителни ценови шокове застрашават както съществуването на тези предприятия, така и свързаната с това национална и регионална сигурност.

9. ИСС подчертава, че е особено важно да се отчита цялостната структура на БВП в България, в т.ч. характерните за българската икономика сектори от леката промишленост и услугите, при които влиянието на свръхвисоките цени на електрическата енергия също има значителен негативен отпечатък. Следователно, категоричен е изводът, че ценовите шокове на електроенергията пряко засягат предприятията и заетите в тях, имат силно отражение върху трудовата заетост в България и това именно аргументира необходимостта от подкрепа на небитовите потребители на електроенергия за преодоляване на последствията от волатилните енергийни пазари.
10. ИСС с дълбока загриженост продължава да подчертава, че високият дял на енергийно уязвими домакинства у нас добавя допълнителна тежест върху възможностите на националната икономика да ги компенсира в условията на продължаващи периоди със свръхвисоки цени на електрическата енергия. В тази връзка ИСС посочва, че през 2023 г. средният дял на домакинствата в невъзможност да поддържат нормална температура в дома в Европа е 10.6%, докато в България същата година този дял е 20.7%. Поради финансова невъзможност за осигуряване на стандартни условия в домовете, у нас домакинствата имат значително по-ниско крайно енергийно потребление на човек. Въпреки това делът на разходите за жилище, енергия и горива от располагаемия доход у нас продължава да е висок, приблизително 15%, докато в ЕС е под 10% през 2022 г. Това са коренните причини, поради които България не може да приложи в пълен размер реформите на пазара на електрическа енергия чрез извеждане на домакинствата на свободен пазар, като ценовите дисбаланси на пазарите на едро допълнително затрудняват този процес.
11. ИСС посочва, че битовите потребители в България вече плащат цената на регионалния дисбаланс, като от 1 януари 2025 г. заплащат с 8.44% по-високи цени на

електроенергия, за да може да се покрият повишените разходи за доставка. В такава ситуация има висок риск за пренасяне на тежестта от високите цени върху домакинствата не само пряко през цените за електроенергия, но и косвено, чрез увеличение на цените на потребителските стоки. Това ще намали допълнително покупателната способност на българите, която и в момента е по-ниска от средноевропейската.

12. ИСС отбелязва усилията за подобряване на мрежовата свързаност, както в страната така и със съседните пазари, в съответствие с координирания инвестиционен план за региона⁷. Същевременно, изпреварващото инвестиране в нови мощности с непостоянен характер ще доведе до повишаване на транзитните потоци на електроенергия през нашата преносна мрежа, а това ще изисква допълнителни, по-големи преносни възможности. Подобряването на мрежовата свързаност на Югоизточна Европа е свързана с физическата реализация на редица национални и многонационални проекти, но осъществяването им е продължителен във времето процес, вкл. до 2040 година. В допълнение, тези проектни инициативи са свързани с високи инвестиционни разходи и продължителни процедури за одобрение. ИСС заключава, че предпоставките за ценови дисбаланси и периоди със свръхвисоки цени на електроенергия в региона ще се запазят още дълго.

13. ИСС препоръчва държавните институции в сътрудничество със социалните партньори да формулират устойчиви мерки за приложение с отчитане на продължаващите дисбаланси и свръхвисоки цени, които да бъдат отразени в комуникацията с ЕК и при обсъждане на новите планове за индустриална конкурентоспособност. ИСС подчертава, че не е достатъчно да се намалят изискванията за докладване, а е необходимо да се преразгледат самите регулации в областта на опазването на околната среда, които съдържат редица административни и технически пречки са ефективна реализация на ключови инвестиционни инициативи в индустрията и енергетиката.

⁷ <https://tyndp.entsoe.eu/resources/regional-investment-plan-2022-continental-south-east>

14. ИСС предлага:

- 14.1. Българското правителство да въведе постоянно действащ механизъм за компенсация от свръхвисоки цени и да отложи плановете за либерализация на пазара на електрическа енергия за домакинствата.
- 14.2. Българското правителство да въведе национални мерки за пазар с дългосрочни продукти, в който ефективно да участват местните производители и местните потребители на електрическа енергия.
- 14.3. Българското правителство да настоява за правото да прилага национални мерки при условията на изключение в целия период на наличие на пазарни диспропорции, които ограничават обмена на електрическа енергия и водят до ценови разлики над 10% с водещите икономики в Европа.
- 14.4. Българското правителство да предложи съвместни инициативи с останалите страни-членки в Югоизточна Европа за разработването и своевременното прилагане на общоевропейски механизми за компенсиране на съществените ценови отклонения в пазара на електроенергия.

/п/

Зорница Русинова

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛЕН СЪВЕТ